

โรคอาหารเป็นพิษจากเห็ด (Mushroom poisoning)

ในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงานผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษจากเห็ด (Mushroom poisoning) 1,371 ราย อัตราป่วย 2.10 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 10 ราย อัตราป่วยตายร้อยละ 0.73 สูงกว่าสองปีที่ผ่านมา (รูปที่ 1) ซึ่งในทุก ๆ ปี จะมีผู้ป่วยจากการรับประทานเห็ดพิษ และส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในช่วงฤดูฝน (รูปที่ 2) โดยพบว่า กลุ่มเห็ดพิษที่เป็นสาเหตุของการเสียชีวิต ได้แก่ เห็ดพิษสกุล *Amanita* (กลุ่มเห็ดระโงก) ซึ่งบางชนิดสร้างสารพิษกลุ่ม Amatoxins และ Phallotoxin มีฤทธิ์ทำให้ตับและไตวาย

ผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษจากเห็ด อัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 1 : 1.8 พบอัตราป่วยสูงสุดในกลุ่มอายุ 55 - 64 ปี อัตราป่วย 3.67 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา เป็นกลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป (3.32) อายุ 45 - 54 ปี (2.83) และต่ำสุดที่กลุ่มอายุ 0 - 4 ปี (0.82) (รูปที่ 3) พบมากในกลุ่มอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 56.67 รองลงมา คือ รับจ้าง (17.35) และนักเรียน (9.56) สัญชาติไทย ป่วยมากที่สุด ร้อยละ 97.30 รองลงมา คือ ลาว (1.09) พม่า (1.02) กัมพูชา (0.07) และอื่น ๆ (0.51) เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลชุมชนร้อยละ 76.15 รองลงมา คือ โรงพยาบาลทั่วไป (14.95) โรงพยาบาลศูนย์ (5.69) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (3.14) ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท ร้อยละ 79.50 รองลงมา คือ เขตเมือง (17.94) และ ไม่ระบุ (2.55) เป็นผู้ป่วยนอก ร้อยละ 67.61 และผู้ป่วยใน (32.38)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 4.10 ต่อประชากรแสนคน ภาคเหนือ (2.46) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีป่าเบญจพรรณหรือป่าห้วยไร่ปลายนาจำนวนมาก ภาคใต้ (0.71) และภาคกลาง (0.51) (รูปที่ 4)

โรคอาหารเป็นพิษจากเห็ดเกิดขึ้นได้ตลอดปี โดยจะสัมพันธ์กับฤดูกาล ในปี พ.ศ. 2558 จะพบผู้ป่วยสูงในช่วงฤดูฝนและสูงสุดในเดือนสิงหาคม 361 ราย ร้อยละ 26.33 จังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ยโสธร 26.1 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ อุบลราชธานี (17.94) เลย (13.51) ศรีสะเกษ (10.77) พังงา (8.37) (รูปที่ 5)

ผู้เสียชีวิตจากฐานข้อมูล 506 ร่วมกับฐานข้อมูลการรับแจ้งและตรวจสอบข่าวการระบาด ของสำนักระบาดวิทยา รวม 12 ราย จากจังหวัดอุบลราชธานี 4 ราย ยโสธร (3) อุตรดิตถ์ และตากจังหวัดละ 2 ราย และเชียงราย (1 ราย) เมื่อเทียบกับข้อมูล 5 ปีย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 - 2557 (ค.ศ. 2010 - 2014) พบว่า จังหวัดที่มีผู้เสียชีวิตซ้ำเกือบทุกปี ได้แก่ เชียงใหม่ 16 ราย

รองลงมา ได้แก่ อุบลราชธานี (6) เชียงราย (4) ตาก (3) ร้อยเอ็ด และอุดรธานีจังหวัดละ 2 ราย จังหวัดที่ไม่เคยเกิดเหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิตในช่วง 5 ปีย้อนหลัง แต่พบในปีนี้ได้แก่ ยโสธร 3 ราย

การวิเคราะห์สถานการณ์การระบาดของโรคอาหารเป็นพิษจากเห็ด จากฐานข้อมูลการรับแจ้งและตรวจสอบข่าวการระบาดของสำนักระบาดวิทยา พบว่า ตลอดปี พ.ศ. 2558 มีรายงานการระบาดรวม 13 เหตุการณ์ (อุบลราชธานี 4 เหตุการณ์ ตากและเชียงใหม่ จังหวัดละ 2 เหตุการณ์ อุตรดิตถ์ ยะลา เพชรบูรณ์ จันทบุรีและน่าน จังหวัดละ 1 เหตุการณ์) รวม 38 ราย เป็นผู้ป่วยใน 28 ราย ร้อยละ 73.68 เป็นผู้ป่วยนอก 8 ราย (21.05) ผู้ป่วยจากการค้นหาเพิ่มเติมในชุมชน 1 ราย (2.63)

จังหวัดอุบลราชธานี มีรายงานโรคอาหารเป็นพิษจากเห็ดเสียชีวิตมากที่สุด ดังนี้ 4 เหตุการณ์ มีผู้ป่วยอาการรุนแรงและเสียชีวิต อายุระหว่าง 13 - 70 ปี โดยกระจายไปในหลายพื้นที่ ได้แก่ 1.) อำเภอตระการพืชผล มีผู้รับประทานร่วมกัน 3 ราย เสียชีวิต 1 ราย จากเห็ดหลายชนิด ในจำนวนนี้มีเห็ดระโงกไข่ (คือระโงกที่ยังตูม) 2 ดอก ผู้ป่วยเสียชีวิตจากอาการตับ ไตวาย 2.) อำเภอศรีเมืองใหม่ เสียชีวิต 1 ราย ผู้เสียชีวิตอายุ 69 ปี ไม่มีโรคประจำตัว เห็ดมีลักษณะคล้ายเห็ดโคน ไม่มีข้อมูลเรื่องอาการ 3.) อำเภอนาจะหลวย มีผู้รับประทานร่วมกัน 4 ราย เสียชีวิต 1 ราย เป็นเด็กอายุ 13 ปี ซึ่งรับประทานมากกว่าคนอื่น คือ ประมาณ 2 ถ้วย เป็นเห็ดระงาก (ชาวบ้านเรียกเห็ดขี้ไก่เดือน) โดยเอาดอกตูมมาแกง และไม่ได้ผัดก่อนว่าเป็นชนิดที่เป็นพิษหรือชนิดที่กินได้ เสียชีวิตจากอาการตับ ไตวาย 4.) อำเภอสว่างวีระวงศ์ เสียชีวิต 1 ราย อายุ 61 ปี มีโรคประจำตัวเป็นเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและไตวาย ผู้ป่วยมีประวัติรับประทานเห็ดดินแสด โดยรับประทานปริมาณมาก (2 - 3 ถ้วย) และปรุงไม่สุกสนิท มีอาการอาเจียน ถ่ายเหลว ปวดท้อง เหนื่อยเพลีย เหงื่อออก ตัวเย็น เป็นตะคริวที่ท้อง โดยสรุปในสี่เหตุการณ์นี้ น่าจะเกิดจากเห็ดระโงกสองเหตุการณ์ ส่วนอีกสองเหตุการณ์เป็นเห็ดชนิดที่ปกติไม่ทำให้เสียชีวิต แต่ผู้ป่วยมีโรคประจำตัว หรือเป็นผู้สูงอายุ ร่วมกับมาโรงพยาบาลล่าช้า ทุกเหตุการณ์เกิดจากการรับประทานเห็ดที่เก็บเองจากป่า

ในจำนวนผู้เสียชีวิตจากการรับประทานเห็ดพิษทั้งหมด 12 ราย ระบุสาเหตุการเสียชีวิตด้วยอาการตับวายและมีเลือดออกภายใน 4 ราย ปวดท้องรุนแรง เหงื่อออก ตัวเย็น 3 ราย ไตวาย 2 ราย ภาวะช็อกจากการขาดน้ำ 1 ราย การทำงานของอวัยวะภายในล้มเหลว 1 ราย ไม่ระบุอาการ 1 ราย ผู้ป่วยเสียชีวิต

ด้วยอาการตับ ไตวาย และมีเลือดออก
ภายในนั้น เข้าได้กับพิษจากเห็ดสกุล Amanita
ชาวบ้านจะเรียกเห็ดชนิดนี้ว่า “เห็ดระโงก
ระงาก” ซึ่งเห็ดชนิดนี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน
ไปในแต่ละท้องถิ่น

แนวโน้มการป่วยและการเสียชีวิต
จากการรับประทานเห็ดพิษยังไม่ลดลง พื้นที่
ที่พบผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เกิดในจังหวัดเดิม
และในกลุ่มผู้รับประทานเห็ดป่า โดยเฉพาะ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ
จากข้อมูลเฝ้าระวังจะพบว่า อย่างน้อย
ครึ่งหนึ่งของผู้เสียชีวิต น่าจะเกิดจากการ
รับประทานเห็ดสกุล Amanita ขณะที่อีก
ส่วนหนึ่งเกิดจากเห็ดกลุ่มอื่น ๆ ที่โดยปกติ
ไม่ทำให้เสียชีวิต แต่ในกรณีกลุ่มผู้สูงอายุ
มีโอกาสเกิดการเสียชีวิตมากขึ้น เนื่องจาก
บางรายมีโรคประจำตัวร่วมด้วย โดยเฉพาะ
ในรายที่ไม่ได้มารับการรักษาตั้งแต่ช่วงที่
เริ่มมีอาการ ดังนั้นก่อนถึงฤดูฝน ควรให้คำ
แนะนำแก่ประชาชนในพื้นที่ที่นิยมเก็บเห็ด
ป่ามารับประทาน แยกเห็ดพิษและเห็ด
ที่รับประทานได้ ผู้สูงอายุควรหลีกเลี่ยง
การรับประทานเห็ดปริมาณมาก แม้จะเป็น
เห็ดชนิดที่ไม่มีพิษรุนแรง และหากมีอาการ
หลังรับประทานเห็ดควรรีบนำผู้ป่วย
ไปพบแพทย์ทันที พร้อมกับให้ประวัติ
การรับประทานเห็ดกับแพทย์ และ
เก็บตัวอย่างเห็ดนั้นให้เจ้าหน้าที่ตรวจ
ต่อไป

ผู้เรียบเรียง

ศรินทรา อินโกสม

สุวดี ศิวังษ์

บรรณาธิการวิชาการ

ดร.พญ.พจมาน ศิริอารยาภรณ์

Fig.1

Reported cases of mushroom poisoning per 100,000 population and case fatality rate by year ,Thailand, 2006 - 2015

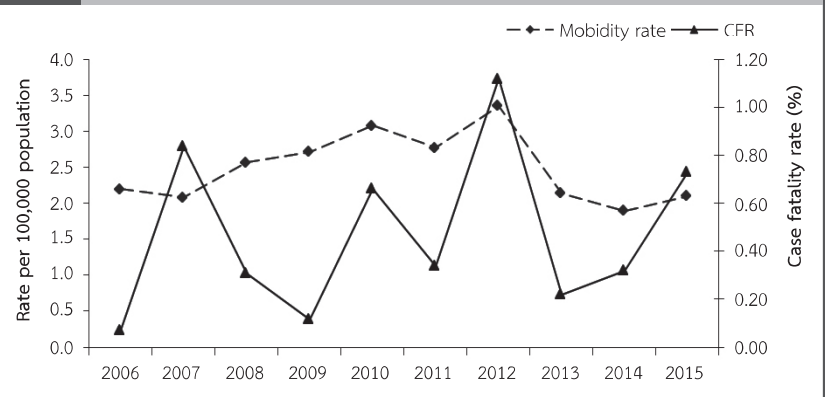

Fig.2

Reported cases of mushroom poisoning by month, Thailand, 2014, median (2010 - 2014), 2015

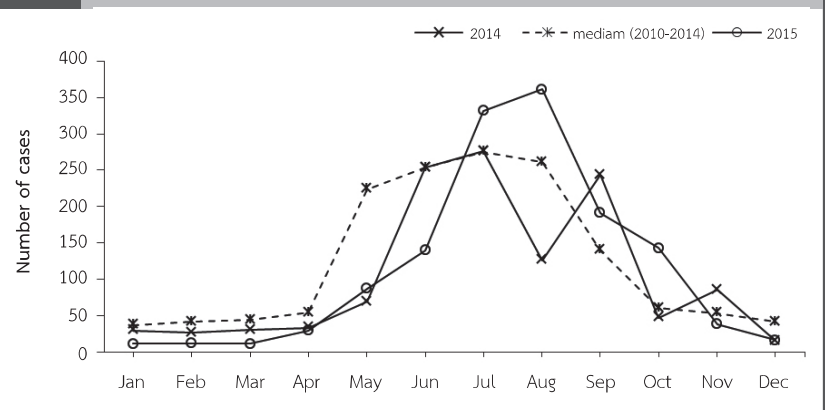

Fig.3

Reported cases of mushroom poisoning by age - group, Thailand, 2015

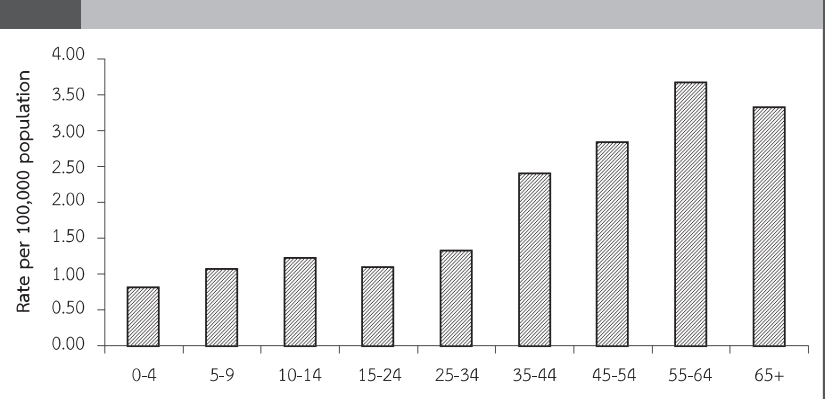

Fig.4

Reported cases of mushroom poisoning per 100,000 population by region, Thailand, 2011 - 2015

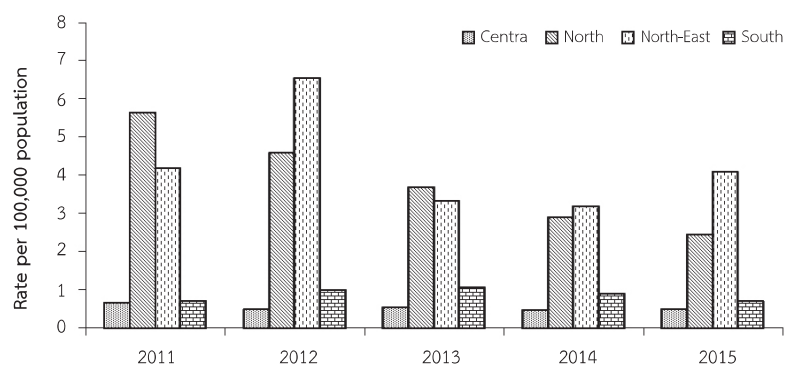
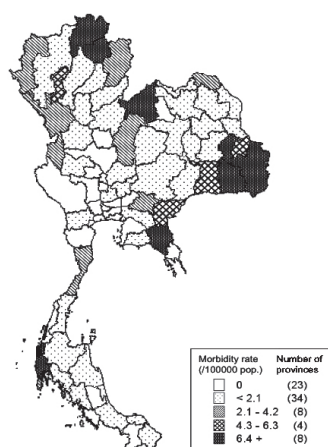

Fig.5

Reported cases of mushroom poisoning per 100,000 population by region, Thailand, 2011 - 2015

Top Ten Leading Rate

1.	Yasothon	26.1
2.	Ubon Ratchathani	17.94
3.	Loei	13.51
4.	Si Sa Ket	10.77
5.	Phangnga	8.37
6.	Chiang Rai	7.97
7.	Phayao	6.82
8.	Chanthaburi	6.61
9.	Lamphun	6.16
10.	Amnat Charoen	6.12